

Zümrüdü və Qafqaz qırqovul balalarının müqayisəli inkişaf göstəriciləri

**Əhmədov B.Ə., Mədətov R.İ., Həmzəyeva G.F.,
Əliyeva S.İ., Əliyeva A.R.**

AMEA Zoologiya İnstitutu

*Qırqovul balalarının ilk 14 günlük bəsləməsi zamanı vivarium şəraitində
isitmə ilə yanaşı, ultrabənövşəyi və infraqırmızı şüalardan istifadə olunması
onların 100% sağlam böyüməsinə səbəb olur.*

Giriş

Qırqovulların vivarium şəraitində qəfəsdə saxlanması üsulu getdikcə daha geniş tətbiq olunur.

Qəfəsdə saxlanma üsulu digər ov quşlarının çoxaldılması zamanı da geniş istifadə edilir. Bu üsul ilk növbədə quşların daha yaxşı zoogigiyenik şəraitdə saxlanması məqsədilə edilir, belə ki, açıq volyerlərdə saxlanan və torpaqla daimi təmasda olan quşlarda, xüsusən cavanlarda müxtəlif xəstəliklərə, əsas etibarilə sinqamoz, histomonoz, koksidioz xəstəliklərinə tutulma ehtimalı çoxdur. Qəfəsdə saxlanma üsulunun bir sıra aşkar üstünlüklərinə baxmayaraq müəyyən çatışmazlıqları da var. Bunlara quşların daima metal tor üzərində yaşaması və zədələrin təsirindən baş verən əzilmə və xəstəlikləri aid etmək olar.

Qırqovulların il boyu kiçik qəfəslərdə saxlanması ürəyin, qara ciyərin, əzələli mədənin atrofiyasına, hətta ölümünə səbəb olur. Ona görə də qırqovul balalarını ancaq ilk 10-25 günlüyədək qəfəslərdə böyüdürlər, sonradan isə onları döşəmədə saxlamaya keçirlər. Kiçik yaşlı qırqovul balaları üçün qəfəsdəki isidicilər yaxşı ventilyasiya sistemi olan qapalı otaqlar nəzərdə tutulur. Ədəbiyyatlarda qırqovul balalarının sonradan akklimatizasiya qəfəslərində yetişdirilməsi üzrə tövsiyələr mövcuddur. Amma balaların 2 həftəlikdən sonra qəfəslərdə yetişdirilməsi qırqovulçuluqda öz yerini tapmamışdır [1-5].

Yuxarıda qeyd edilənləri nəzərə alaraq tədqiqatlarımızın məqsədi qırqovul balalarının vivarium şəraitində saxlanılmasına mənfi təsir edən amillərin aşkar edilməsi, vivarium şəraitində qəfəslərdə qırqovul cücələrinin saxlanmasının optimal müddətinin və yerli faunanın endemik yarımnövlərinin – zümrüdü və qafqaz qırqovulları balalarının vivarium və volyer şəraitində yetişdirilmə müddətinin və şəraitinin aşkar edilməsi olmuşdur.

Material və metodika

Təcrübələr 2017-ci ildə inkubatora qoyulmuş yumurtalardan alınmış qırqovul balaları üzərində aparılmışdır. Qırqovul balaları vivariumda qəfəslərə yerləşdirilmiş və 2-3 həftəyədək orada bəslənilmişdir.

Qırqovulların qəfəsdə saxlanması üzrə müqayisəli təcrübələr aparmaq üçün cücələr müxtəlif rənglə nişanlanmışdır. Təcrübələr yay mövsümündə aparılmışdır. Bu zaman zümrüdü və qafqaz qırqovulları ayrı-ayrı qəfəslərə yerləşdirilmişdir. Təcrübələr zamanı eyni yem rejiminə və saxlanma şəraitinə riayət edilmişdir.

Qırqovulların təcrübi qrupları 2 yerə ayrılmışdır: 1-ci qrupda qırqovullar ancaq vivarium şəraitində saxlanmış, 2-ci qrupdakılar isə 3 həftəlikdən sonra volyerə yerləşdirilmişdir. Müxtəlif şəraitlərdə saxlanan cücələrin inkişafının öyrənilməsi onların ayrı-ayrı bədən hissələrinin ölçülməsi, ümumi bədən kütləsi, sağlamlığı və həyat qabiliyyətini nəzarətdə saxlamaqla aparılmışdır.

Yumurtadan çıxandan dərhal sonra iki yarımnöv qırqovulun cücələri hər qrupda 5 baş olmaqla qəfəslərə yerləşdirilmişdir (1-ci və 2-ci qruplar). Qəfəsin döşəməsinə üstünə ağac yonqar tökülmüş giş sərilmiş, su və yem qoyulmuşdur. Qəfəslərin isidilməsi 100 vattlıq elektrik lampaları vasitəsilə aparılmışdır. 14-21 gündən sonra balaların bir hissəsi hərəsində 5 baş olmaqla volyerlərə yerləşdirilmiş (3-cü və 4-cü qruplar), bir hissəsi isə vivarium şəraitində qəfəslərdə saxlanmışdır. Yem və su qabları qəfəslərin içərisinə və vivariuma qoyulmuşdur. Qəfəslərin isidilməsi kifayət qədər olmadığından pnevmoniya xəstəliyinə tutulmaması üçün eyni zamanda infraqırmızı və ultrabənövşəyi şüalı qurğularla da qızdırılmışdır.

Vivariumdakı qəfəsləri isitmə və eyni zamanda ultrabənövşəyi şüalanma aparılmaqla qırqovul balaları lazımi tərkibli qida ilə yemləndirilmişdir. Təcrübələr bir neçə təkrarla həyata keçirilmişdir.

Şəkil 1. Zümrüdü və Qafqaz qırqovulları

Tədqiqatın nəticələri

Təcrübələr zamanı müəyyən edilmişdir ki, isidilən, amma ultrabənövşəyi şüalanma aparılmayan balalar qrupunda həyat qabiliyyəti həm isidilən, həm də infraqırmızı və ultrabənövşəyi şüalarla şüalandırılan 2-ci qrupa nisbətən aşağı olmuşdur.

1-ci (zümrüdü qırqovul) və 2-ci (qafqaz qırqovulu) qrupda 14 günlük bəslənmə müddətində sağlam cücələrin sayı uyğun olaraq 86,7% və 93,3% təşkil etmişdir (cədvəl 1).

Qırqovul balalarının 3-cü və 4-cü qruplarında isə (burada isitmə ilə yanaşı otaqların ultrabənövşəyi və infraqırmızı şüalandırılması da aparılmışdır) 14 günlük müddətdə sağlam inkişafı 100% təşkil etmişdir.

Cədvəl 1

**Qırqovul cücələrinin vivariumda saxlanma şəraitindən
asılı olaraq sağqalma göstəriciləri**

Balaların sayı		Sağ qalmış balaların %-lə miqdarı (isitmə ilə)		Sağ qalmış balaların %-lə miqdarı (isitmə və şüalandırma ilə)	
Zümrüdü qırqovul	Qafqaz qırqovulu	Zümrüdü qırqovul	Qafqaz qırqovulu	Zümrüdü qırqovul	Qafqaz qırqovulu
15	15	86,7	93,3	100	100

3 həftə vivarium şəraitində saxlanmış cücələr sonradan içərisi gişlə döşənmiş və yonqar tökülmüş, qarşısında ultrabənövşəyi və infraqırmızı şüalanma mənbəyi olan evciklərə - volyer şəraitinə köçürülmüşlər. Balaların yemində xüsusi diqqət yetirilmişdir. Əlavə yemləndirilmə üçün süd məhsulları, xırdalanmış balıq məhsulları, bişmiş yumurta istifadə edilmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, seçilmiş şəraitdə bütün balalar eyni qida rasionu qəbul etmişlər. Volyer şəraitində balaların həyat qabiliyyəti 100% təşkil etmişdir. Həm zümrüdü, həm də qafqaz qırqovul balalarının çəki artımı 2-ci cədvəldə verilmişdir.

Cədvəl 2

Vivarium və Volyer şəraitində balaların çəki artımı (qr)

Balaların vivariumda çəkisi				Balaların volyerlərdə çəkisi			
Zümrüdü qırqovul		Qafqaz qırqovulu		Zümrüdü qırqovul		Qafqaz qırqovulu	
31 günlük	41 günlük	31 günlük	41 günlük	31 günlük	41 günlük	31 günlük	41 günlük
89.1	160.5	89.6	168.5	89.2	158.5	89.9	168.1

Balalar volyerlərə keçirildikdən sonra birinci 31 gündə istər qəfəslərdə, istərsə də volyer şəraitində saxlanan balaların çəki artımı demək olar ki, eyni olmuşdur, 31-ci gündən 41-ci günədək vivariumdakı balalarda çəki artımı sürəti volyerlərdəkilərə nisbətən yüksək olmuşdur. Bunu vivarium şəraitində quşların az hərəkətliliyi ilə volyerlərdəki qəfəslərdə isə onların optimal saxlanma şəraiti və çox hərəkətliliyi ilə izah etmək olar.

Nəticələr

1. Qırqovul cücülərinin vivariumda yalnız isitmə qurğuları ilə təchiz olunmuş şəraitdə bəslənilməsi zamanı ilk 14 günlük müddətdə onların sağlam böyüməsi uyğun olaraq 86.7 və 93,3% olmuşdur.

2. Qırqovul cücələrinin 3-cü və 4-cü qruplarında (burada isitmə ilə yanaşı ulfrabənövşəyi və infraqırmızı şüalanma da tətbiq olunmuşdur) ilk 14 günlük bəsləmədə sağlam fərdlər 100% təşkil etmişdir.

Ədəbiyyat

1. Иванова В.С., Трошкина Н.Н. Особенности развития молодняка фазанов при клеточных условиях выращивания // Искусственное разведение фазанов. Сборник научных трудов ЦНИЛ Главохоты РСФСР. Москва, 1983. с.145-158.
2. Ковальчикова М., Ковальчиков К. Адаптация и стресс при содержании и разведении сельскохозяйственных животных. –М.: Колос, 1978, с.238
3. Кузнецов Б.А. Дичеразведение в Югославии. –Сб. «Новости охраны природы и охотничьего хозяйства». Вып. 2. Разведение дичи. ВИНТИ по сельскому хозяйству. М., 1969, с.50-56
4. Geffry F.P., Britt R.E. Effect of confinement in laying cages on the physical composition of hens. Poultry sci., V.20, N4, 1941, pp. 302-303.
5. Nady E.A. A fasan es a fology intenziv tenyesztese, Budapest, 1971, 224 p.